

Rakiška cerkev, v ozadju pa Andrejaceva »ta večja hiša«, kjer so pripravili ribanje repe.
Foto: Drago Šabec.

Odslužen čeber za kisavo (desno zgoraj ima letnico 1931).
Foto: Drago Šabec.

VAŠKO RIBANJE REPE

Slovenci poznamo številne družabne šege in navade, še več pa so jih poznali v preteklosti, na primer ličkanje koruze in ročno luščenje bučnega semena. V Rakitniku in v drugih vaseh na Pivškem, kjer koruza nekdaj ni dozorevala in buč niso gojili, pa so se fantje znašli in organizirali družabno ribanje repe. Šega, kakor je potekala v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno v vasi Rakitnik pri Postojni, je opisana po spominih treh pripovedovalk, ki so se udeleževale tega družabnega dogodka, in po spominu avtorja. Skupinsko ribanje repe je po začetku vojne v Rakitniku zamrlo.¹

Ribanje repe v Rakitniku pri Postojni

Fantje so ribanje repe pripravili jeseni, začelo se je zvečer in včasih trajalo pozno v noč. Repo za ribanje in kisanje so obrezali in jo z lesenim batom ali krampom oprali v čeburu.

¹ Med vojno in po njej so zamrle tudi druge šege in navade, kot so pustovanje, fantovsko vasovanje in petje na vasi, tepežkanje, pletenje smrekovih vencev ob cerkvenih praznikih, postavljanje slavolokov novoporočencema, krasitev konjskih vpreg za nabornike, postavljanje mlaja, skupno odhajanje na lojtmiku na božjo pot v Log pri Vipavi, ples v gostilni ob prazniku vaškega zavetnika (Rakiška nedelja), miklavževanje, žetev in obdarovanje žanjic na dan pred vsemi svetimi s hlebcom belega kruha, skupno opravljanje kmečkih del, kot sta žetev in košnja, in skupna vaška opravila, kot so popraviljanje vaških poti, čiščenje vaškega vodnjaka in Luže v Rakiškem strženu, ki je služila napajanju živine. Tem opravilom smo rekli *rabota*. Zamrli so zaradi različnih vzrokov: vojna je med fanti zahtevala velik krvni davek, spremenil se je način življenja in kmečkega dela, vas je dobila vodovod itn. Po osamosvojitvi Slovenije pa je Rakitnik skupaj z Matenjo vasjo spet oživil koledovanje in druženje na Rakiško nedeljo, vendar v spremenjeni obliki, brez plesa: po maši v vaški cerkvi je pri Petrinovih pogostitev z domačimi dobrotami, za kar poskrbijo vaščanke.

To delo so enako kot ribanje v večini hiš opravili domači sami ali pa skupaj s sosedi, družabno ribanje pa so pripravili v dveh večjih hišah, kjer so lahko gostili večjo družbo.

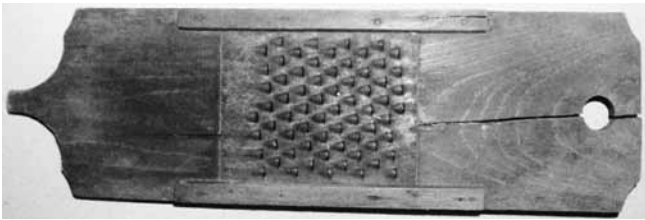
O datumu ribanja se je v vasi in sosesčini hitro razvedelo. Ne da bi jih nanj posebej vabili, so vaška dekleta prišla ribat. Bila so primerno opremljena: z lesenim škaфом, ribežnom in klopco ali trinožnikom za molžo. V letih pred drugo svetovno vojno je bilo v vasi poldrugi ducat deklet, zato so se radi povabili tudi fantje iz sosednjih vasi.

Repo so dekleta ribale v škafe, fantje pa so jo stresali v čeber, kjer jo je z golimi nogami tlačil eden od njih. Na ribanju je bil zelo pomemben godec, harmonikar, ki je skupaj s šaljivci skrbel za dobro razpoloženje. Ko je godec počival, je družčina prepevala.

Slovensko petje je bilo pod Italijo prepovedano, najstrožje na javnih mestih. Ljudje so si zato dali duška doma ali v varnem okolju. Taka priložnost se je ponudila tudi ob ribanju repe. Prepoved slovenskega petja so dobro okusili domači fantje in vrstniki iz sosednje Matenje vasi. V Rakitniku je bil Dopolavoro, fašistični lokal, namenjen prostočasnim dejavnostim, ki naj bi s kulturnimi in športnimi prireditvami v slovenskih krajih podpiral italijanizacijo. Lokal je imel tudi gostinsko dejavnost. Malo pred božičem 1939, ko so končali z ribanjem repe, so rakiški in matenjski fantje zavili še v Dopolavoro. Ob kozarcu so zapeli tudi *Mi, Slovenci, vinca ne prodamo*, kar so prisotni Italijani razumeli kot izzivanje. Fante je aretirala policija in božične praznike so preživeli v zloglasnem tržaškem zaporu Coroneo.

Ob ribanju so bile med drugim zelo cenjene pripovedi o zabavnih dogodivščinah domačinov in anekdote o njih, radi pa so tudi navajali vzdevke sosednjih vaščanov in domnevne

* Drago Šabec, red. prof. dr. veter., upok., Soška 48, 1000 Ljubljana; drago.sabec@telemach.net.

Ribežen.
Foto: Drago Šabec.

Andrejacev Francelj, godec ob nekdanjih ribanjih repe, Rakitnik 1972.
Foto: Drago Šabec.

– večinoma spotakljive – razloge za njihov nastanek. Vaščani sosednje Matenje vasi so namreč Batarji, vaščani Grobišč Blatarji, vaščani Prestranka pa Ritobrisci.²

Če se je katero dekle ob ribanju urezalo, so jo fantje ceremonialno obvezali. Ko se je ribanje bližalo koncu, je gospodinja prinesla okrepčilo (povečerek) – bel kruh iz krušne peči in ruski čaj z vinom. Čaj si je osladil vsak sam, kar je bila priložnost za »slano« potegavščino: fantovski dosežek je bil, če je eden deklet zamotil tako, da ji je drugi v čaj neopazno vsul sol, namenjeno kisanju repe. Hrupno je izzvenela tudi fantovska potegavščina, če jim je uspelo na skrivaj vsuti sol v lonec s čajem.

Ob glasnem petju, godbi, šalah in pogovorih se je tako zaključil delovni del opravila, po katerem je prišel na vrsto poglavitni del – ples, najpogosteje polka in valček. Nekateri so znali plesati tudi stare plesne, kot so trplan, špic polka, štajeriš, čotiš in zibenšrit, vsi pa so poznali šaljiva plesa z metlo³ in z blazino (pouštrtanc). Ob zvokih harmonike se je družba nato zabavala tudi do zgodnjih jutranjih ur, kar je fantom dalo priložnost, da so izbranemu dekletu pomagali nesti domov »ribalno« opremo.

Neko leto je bila na ribanju v gostilni Pri Maksu repa nena-

vadno drobna, zamudna za ribanje in zelo pripravna za to, da se je človek urezal. Velik kup repe se je prepočasi nižal in časa za ples ni in ni bilo. Nestrpni fantje so se znašli in občasno v čeber na skrivaj stresli tudi škafe cele, nenaribane repe. Posledic ni bilo, tudi cela repa se je lepo skisala, le gospodinja se je jezila, ker jo je morala pred kuhanjem sproti ribati.

V sosednji Stari vasi je bilo pred drugo svetovno vojno veliko fantov in malo deklet, premalo za »pravo« ribanje. Rakiški fantje so jim zato priskočili na pomoč: vpregli so konje, na voz so naložili godca, jerbas obrezane repe in ustrezno opremljena dekleta ter se odpeljali k Jeriševim. »Pustolovščino« mi je opisala udeleženka, 92-letna Ivana Vodopivec Vukadin.

Ustni viri

PENKO ČERNAČ, Ivana, intervju, Rakitnik, april 2015.

ŠABEC SIMČIČ, Marija, intervju, Ilirska Bistrica, oktober 2010.

VODOPIVEC VUKADIN, Ivana, intervju, Ljubljana, 2014.

2 Predvsem pripoved o zadnjem vzdevek so vedno znova radi poslušali, zlasti če je njegov izvor slikovito opisal nadarjen duhovitež. V Prestranku namreč stoji grad, v katerem so v preteklosti delali tudi Prestranci. Vzdevek naj bi si prislužili s svojim preveč zavzetim negovanjem graščakov.

3 Ples z metlo se začne tako, da je na plesišču poleg parov še plesalec brez plesalke. Ko harmonikar zaigra, plesalec, ki pleše sam, drugemu plesalcu prevzame plesalko in z njo zapeše. Prikrajšani plesalec mora prevzeti metlo, z njo odplesati nekaj taktov in jo nato predati naslednjemu fantu, s čimer mu prevzame plesalko. Tistemu, ki v trenutku, ko harmonika utihne, ostane z metlo v rokah, se drugi glasno smeji (ali posmehujejo) in mu določijo primerno šaljivo kazen, kakršna je na primer tlačenje praznega čebra. Za popestritev je v začetku plesa metlo v roke občasno dobilo tudi dekle. Dekletu, ki je imelo smolo, da je ob koncu plesa ostalo z metlo, so vsakokrat določili drugačno šaljivo kazen, na primer ples po eni nogi ipd. Pri plesu z metlo ima odločilno vlogo godec, ki lahko preneha igrati, kadar se mu zljubi, tako da z metlo v roki ostane vedno drug fant oziroma dekle.